

Cevapta Açıklama İsteyen Soru Zamirleri “Welch_ / Was Für Ein_ / Was” Türkçede Hangi Anlamlarla Karşılır?

The comparison and the contrast of question pronouns “Which/What kind of/What (welch_ / was für ein_ / was)”, necessitating explanations in their answers, in German and Turkish

N. Zehra SAVRAN

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Alman Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara-TÜRKİYE

ÖZET

Bu çalışmada Almanca ve Türkçe soru cümleleri arasındaki farklar genel hatlarıyla ele alındıktan sonra, cevapta açıklama isteyen soru (Alm. Ergänzungsfragen/W – Frage)¹ kalıbında yer alan “welch_/was für ein_/was” soru zamirlerinin Türkçede veriliş biçimleri yapı ve anlam boyutunda karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda hata çözümlemesi (Alm. Fehleranalyse) tekniği çerçevesinde, Almanca öğretiminde ilk sıralarda yer alan bu yapıların kullanımında yapılan telâffuz, yazım, kelime seçimi, yapı bilgisi, söz dizimi, sosyodilbilimsel/sosyo – kültürel ve edimibilim hataları analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Soru cümlesi, soru zamiri, hata çözümlemesi, Almanca eğitimi

ABSTRACT

In this study, after analysing the differences between the question sentences in German and Turkish, (“welch_/was für ein_/was” / “which/what kind of/what”) question pronouns found in the question forms which necessitate explanations in their answers (‘wh – question’), they have been compared structurally and semantically in the way they are used in Turkish. Basing on the error analysis techniques, the errors made in wh – questions, on phonological, morphological, syntactic, sociolinguistic/socio – cultural, pragmatic and punctuation levels, given in the very early stages of German teaching, have been analyzed.

Key Words: Question sentences, question pronouns, error analysis techniques, German teaching

¹ Türkçede soru cümleleri ayrı ayrı adlandırılmadıklarından, (Almancaya oranla) kavram eksikliği vardır. Bu nedenle Türk dil biliminde sözlük karşılığı olmayan “Ergänzungsfrage/W – Frage” soru türünün Türkçeye aktarımını “Cevapta Açıklama İsteyen Sorular” olarak önermek istiyorum.

1. GİRİŞ

Soru sormanın ana amacı, diyalog kurarak bilgi iletişimini sağlamaktır. Özellikle öğretim teknikleri arasında en çok tercih edilen de soru – cevap tekniğidir. Bu teknikle hedeflenen birçok beceri geliştirilebilir.

Örneğin:

- a) Bir önceki derste işlenen konuyu hatırlatmak,
- b) Öğrenciyi derse motive etmek,
- c) Öğrencinin okuduğunu, dinlediğini, anlayıp anlamadığını ölçmek,
- d) Öğrencinin konuşma – dinleme becerisini geliştirmek,

Kim soru yöneltir? Soru, zekâ ile ilintilidir, dolayısıyla zekâsını kullanmayı bilen, zihnini sürekli aktif tutan insanın hep soracağı bir şeyler vardır. İnsanoğlu neden soru sorma ihtiyacı duyar? İnsana özgü olan “merak”ı gidermek, bilinmeyenden bilinene doğru ufak, fakat tatlı bir yolculuktur aslında soru sormak. Cevapların ise aklın gelişme sürecinde lokomotif rol üstlendiğini söyleyebiliriz. İnsanlardaki “merak duygusu”, varoluşun etki – tepki ya da neden – sonuç ilişkilerini kavramayı amaç edinen, evrimleşmiş bir yetidir. Pozitif bilimlerin ilerlemesine zemin hazırlayan, çıkış noktası Aristo’ya kadar dayanan temel felsefe, “soru sorma” eylemidir.

Bizleri düşünmeye sevkeden soru cümleleri, bilmediğimiz veya kısmen bildiğimiz bir konu hakkında bilgi edinmemizi sağlar. Yöneltilen soruda talep, alınan cevapta ise paylaşım söz konusudur. Bu nedenle soru sorma eylemi interaktif dediğimiz dönüşümlü bir diyalog gerektirir. Bu bağlamda soru yöneltme eylemine toplumsal boyutta baktığımız da, bunun sosyal ve psikolojik işlevler içerdiği görülür. Bu genellemeyi Alman ve Türk toplumuna indirgediğimizde, her ikisinin de soru cümlelerine yaklaşımının farklı olduğu gözlenir. Öyle ki, Almandada bir “cümle türü” olarak karakterize edilen soru cümleleri, Türkçede “anlamalarına göre cümleler” grubuna dahil edilmiştir.

1. Her iki dildeki soru cümleleri arasındaki farklar genel hatlarıyla şöyledir:

1) Almandada soru cümlesi bir “cümle türü” olarak nitelendirilmekte (Helbig/Buscha, 1998; Erben, 1980; Volmert, 2000), Türkçede ise soru cümlesi “Yargı: Sorulu Tümce (Bozkurt, 2000), Yargı Bakımından Tümce Türleri: Sorulu Tümce (Hatiboğlu, 1972) ve “Anlamına Göre Cümleler” (Savran, 1995; Kanat, 1992; Beserek, 1991; Gencan, 1979) başlıklar altında toplanmıştır.

2) Almancada esas itibarıyla altı soru türü bulunmakta, bu sayı alt gruplarıyla on bire ve bir istisnaya on ikiye yükselmektedir (Engel, 1988). Buna karşın Türkçede soru cümlelerinde belli bir sayı olmamakla beraber, bu cümlelere ayrı ayrı isimler verilmemiştir. Başka bir deyişle, Türk dilinde soru türlerini niteleyen terminolojiler bulunmamaktadır.

3) Almanca soru cümlesi çekimli fiil (Örn.: **Bist du** Ayşe? **Sen** Ayşe **misin**?) veya soru kelimeleriyle (Örn.: **Wer** bist du? Sen **kimsin**?) oluşturularak karşılığında bir cevap bekler. Bununla beraber Türkçede ise “ne, nerede, nasıl, neyi, kim, hangi” gibi hem soru kelimeriyle hem de soru edatı /mI?/ ile soru cümlesi oluşturulur. Ancak Türkçede soru kelimeleriyle oluşturulan soru cümleleri kendi içinde üçe ayrılır:

- a) Soru sıfatıyla oluşturulan soru cümlesi. Örn.: **Hangi** çocuk?
- b) Soru zamiriyle oluşturulan soru cümlesi. Örn.: Bunu **nereden** getirdin?
- c) Soru zarfıyla oluşturulan soru cümlesi. Örn.: **Niçin** gelmedi acaba?

Soru edatı olan /mI?/ ise özne, nesne, dolaylı tümleç, belirtili nesne, edat tümleci veya yüklem gibi cümle öğelerinden sonra kullanılır. Bu edatın hangi öğeden sonra yer alacağını, soru yönelten, ifadesinde vurgulamak istediği öğeye göre belirler. ‘Okula **gidiyor musun**?’ örneğinde, yapılan eylem sorulmaktadır. Zira, /mI?/ edatı yüklemden sonra gelmektedir, o hâlde konuşucu için önemli olan ilgili kişinin yapacağı eylemdir. ‘**Okula mı** gidiyorsun?’ cümlesinde ise “yer” kavramı sorulmaktadır.

Buraya kadar vermeye çalıştığımız Almanca ve Türkçe soru cümlelerinin genel özelliklerinden sonra, bu aşamada Almanca soru cümlelerinin öğretiminde sıkça başvurulan “Cevapta açıklama isteyen sorular (Alm. Ergänzungsfragen)” soru kalıbının Türkçeye aktarımında karşılaşılan yapısal ve anlamsal farklılıklar irdelenecektir.

2.0. Cevapta açıklama isteyen soruların (Die Ergänzungsfragen / W-Fragen) Türkçeye aktarımında karşılaşılan yapısal ve anlamsal farklar:

Bu soru kalıbı Almancada “wer, wie, was, wo, wann, welch_ vs.” gibi soru kelimeleriyle oluşturulur ve bunlar cümle içinde çekimli fiilden önce yer alırlar. Türkçede ise “ne, neyi, nerede, nasıl, ne zaman, hangi, kim” soru kelimeleri kullanılır. Her iki dilde de bu soru kalıbını kullanan kişi, ilgili durumdan, olaydan, kişiden tamamen habersizdir. Dolayısıyla kişi yönelteceği soruda merak ettiği içeriğe göre soru kelimesi belirler.

- a) **Kim** geldi? (**Wer** ist gekommen?) = Kişi?
- b) **Ne zaman** geldi? (**Wann** ist er/sie/es gekommen?) = Zaman?
- c) (O) **Neredeydi**? (**Wo** war er/sie/es?) = Mekan?
- d) (O) **Ne yaptı**? (**Was** hat er/sie/es gemacht?) = Eylem?

vs.

Almancadaki “welch_”, “was für ein_”, “was” soru zamirlerinin, anılan diğer soru kelimelerine göre farklı özellikler göstermeleri nedeniyle, incelemede sadece bu soru zamirleri ele alınacaktır:

2.1 “Welch_?/Hangi?” ve “Was für ein_?/Nasıl bir?” soru zamirleri, söz konusu edilen durumun bilinmeyen yönünü sorgularlar. Durum kısmen bilindiği için, yöneltilen soruda bu bilinen kısım da ifade edilir:

→ Welche Hose ziehst du an? – Ich ziehe die blaue Hose an.

Hangisini giyiyorsun? – Mavi pantolonu (giyiyorum).

Almanca soru cümlesinde geçen “welch_ > welche” soru zamirinin Türkçe karşılığı “hangisini” şeklinde verilir. “Hangi” soru kelimesi “hangi pantolon” biçiminde kullanıldığında ise soru sıfatıdır.

→ Was für eine Wohnung willst du? – (Ich möchte) eine günstige Wohnung.

Nasıl bir daire istiyorsun? – Fiyatı uygun olan bir daire (istiyorum).

Bu örnekte, Almancada “was für ein_ > was für eine” bir soru zamiriyken, Türkçe karşılığında yer alan “nasıl bir”, bir isim olan “daire” yi nitelediğinden, soru sıfatıdır.

2.2 Ayrıcalıklı soru kelimelerinin sonuncusu olan “Was?/Ne?”, “machen – tun / yapmak” fiiliyle kullanıldığında ya cümlenin yüklemine ya da genel durumu sorgulamış olur. Türkçede de bu özellik paralellik gösterir:

→ Was macht Ceren? – Sie spielt Tennis.

Ceren ne yapıyor? – (O) tenis oynuyor.

→ Was tut Ceren? – Sie hat Prüfungen.

Ceren ne yapıyor? – (Onun) sınavları var.

Örneklerden ilki cümlenin yüklemine, ikincisi ise söz konusu kişinin genel durumunu sorgulamaktadır. Bu yapıdaki ikili anlamın netleşmesi ise her iki dilde de konuşma ortamının akışına bağlıdır.

“Was?” soru zamiri Türkçede üç ayrı anlamla karşılanır: yalın durumu (Ne?), belirtme durumu (Neyi?) ve soru zarfı (Niçin?/Neden?).

3.0 “Was / Ne?”: Yalın Durum Biçiminde Kullanım

Almancadaki “Was?” soru zamiri yalın (Alm. Nominativ) hâlde kullanıldığında bir adı veya bir olayı sorgular, cevapta da yalın hâlini ister. Türkçeye aktarımı “Ne?” dir, hem biçimsel hem de anlam bakımından “Was?” ile paralellik gösteren bir soru zamiridir.

→ Was ist das? – (Das ist) ein Buch.

Bu nedir? – (Bu) bir kitap(tır).

→ Was gibt es in diesem Buch? – (Es gibt) wissenschaftliche Artikeln (in diesem Buch).

Bu kitapta ne var? – (Bu kitapta) bilimsel makaleler (var).

→ Was ist denn los hier? – Er hat aber zuerst angefangen!

Burada ne (ler) oluyor Allah aşkına? – Ama önce o başladı!

İlk iki örnekte “Was?/Ne?” soru zamirleri bir adı (Buch/Kitap; wissenschaftliche Artikel/bilimsel makale), üçüncü örnekte ise bir olayı (muhtemelen iki çocuğun kavgası) sorgulamaktadır.

3.1 “Was”: “Neyi?” Belirtme Durumu Biçiminde Kullanımı

Almancada “Was?” soru zamirinin cümleye yalın mı yoksa belirtme durumu anlamı mı verdiği, cümlede yer alan fiilin hangi biçimde ve fiille beraber hangi edatın (Alm. Präposition) kullanıldığına bağlıdır². Türkçede ise “Neyi?” soru kelimesiyle yüklemdeki eylemin bildirdiği, öznenin gerçekleştirdiği işten etkilenen varlıklar ya da kavramlar tesbit edilir, ancak Almancaya oranla Türkçede belirtme durumu biçimindeki soru zamiri “Neyi?” zaten /-I/ ekiyle durumu belirttiğinden, doğru anlamı vermek için başka bir cümle ögesine (edat) ihtiyaç duymaz.

→ Was hast du gesehen? – Das Photo (habe ich gesehen).

Ney – i gördün? – Fotoğraf – i (gördüm).

Yukardaki örnekte yüklem (sehen/görmek) bildirdiği, öznenin (ich/ben) gerçekleştirdiği eylem “Photo/Fotoğraf” nesnesine geçerek onu etkilemiştir.

² Almancada adların hangi durumu alacağı edatlarla belirlenir. Bunlar belirtme durumu: /-I/ hâli (Alm. Präpositionen mit Akkusativ), yönelme durumu: /-E/ hâli (Präpositionen mit Dativ), hem belirtme hem de yönelme durumu (Präpositionen mit Akkusativ und Dativ) ve iyelik durumu: /-nIn/ (Präpositionen mit Genitiv) gerektiren edatlar olarak dört başlıkta toplanır.

→ **Um was** handelt es sich in der Sitzung? – Es handelt sich **um neues Curriculum**.

Toplantıda **ney – i** görüşüyorlar? – Yeni **müfredat – ı** (görüşüyorlar).

“Um” edatı Almanca cümlede belirtme durumunu belirginleştirirken, cümlenin Türkçe karşılığında soru zamiri “Neyi?” belirtme durumunu yapısında barındırdığından, herhangi bir edat kullanımına gerek duyulmamaktadır.

3.2 “Was?”: “Niçin? / Neden?” Soru Zarfı Biçiminde Kullanımı

Almancada soru zamiri olan “Was?”ın Türkçeye bir diğer aktarımı da soru zarfı “Niçin?/Neden?” ile sağlanır.

→ **Was** treibst du **hier**? – Ich bin hier, **damit ich** meinen Freund **treffe**!

Niçin/Neden buradasın? – Arkadaşım **buluşmak için** buradayım!

Örnekte de görüldüğü gibi, Almanca cümlede “Was?” yine soru zamiri olarak kalmış, mekân zarfı olan “hier (Tr. burada)” ise taşıdığı anlam gereği cümlenin tamamını etkilemiştir. Böylelikle soru yöneltilen kişinin ilgili mekanda bulunma amacını sorgulamıştır. “Niçin?/Neden?” de işlevsel olarak aynı özellikleri gösterir. Ancak tek fark “Was?” yanında bir zarf olmadan, amacı sorgulayamaz; “Niçin?/Neden?” soru zarfında, soru anlamı yükleme yönelik olduğundan amacı sorgulamakta sorun yaşamaz. Cevap cümlelerinde yer alan “..., damit ich .... treffe! / .... buluşmak için ....!” ifadeleri ise sorgulanan amacı gerekçelendirmektedir.

Cevapta açıklama isteyen soru kalıbının (Alm. Ergänzungsfragen/W – Fragen) temel amacı öğrenme ihtiyacı duyduğu bilgilerin tamamını açığa kavuşturmadır; böylece cevapta mutlaka açıklama ister. Bu nedenle bu soru kalıbında yöneltilen soruları “Evet (Alm. Ja) / Hayır (Alm. Nein) / Tabii (Alm. Doch)” şeklinde cevaplamak her iki dilde de mümkün değildir.

Dil yapısı ve anlam düzeyinde karşılaşılan farklılıklar, her iki dilin de değişik dil gruplarına dahil olmalarından kaynaklanmaktadır. Buna göre Almanca ‘Bükünlü Diller’ (Alm. Flektierende Sprachen) (Vardar, 1998: 56) grubunun, Türkçe ise ‘Bağlantılı Diller’ (Alm. Agglutinierende Sprachen) (Vardar, 1998: 51) grubunun temsilcilerindedir. İşte iki dil arasındaki bu önemli fark, özellikle ana dile hâkimiyeti gerektirmektedir. Öncelikle yabancı dil öğretmenlerinin ana dil ve yabancı dilin ‘dil mantığını’ çözümlenmiş olması gerekmektedir. Çünkü çözümlenen dil mantığı sayesinde

yapısal farklardan kaynaklanan değişik aktarımların değerlendirilmesi ve bunların öğretimde uygulanmasında problem yaşanmayacaktır. Öğretimin amacına ulaşması için, öğreticinin “hata çözümlemesi” (Alm. Fehleranalyse) yapması gerekmektedir. Bu yöntem sayesinde öğretici, öğrencinin yabancı dili kullanırken yaptığı telâffuz, yazım, kelime seçimi, yapı bilgisi, söz dizimi ve edimbilim hatalarını belirleyerek, yabancı dilin kullanımında karşılaşılan bu tür hataları asgarîye indirmektedir. Bu noktada sözü edilen alanlardaki yanlış kullanımları örneklerle açıklamakta yarar var.³

4.0 Hata çözümlemesi (Fehleranalyse):

4.1 Telâffuz hatası: *Wer?* [we:r] → *Wer?* [ver]

Burada /-e-/ harfi uzun ünlüdür ve uzun okunur; ancak Türk dilinde uzun ünlüsü olan kelime bulunmadığından (Kanat, 1992: 27), Almanca öğrenen bir Türk öğrenci bu kelimeyi beynindeki ana dil kotlamasıyla, yani kelimeyi yazıldığı şekliyle telâffuz ederek ana dilinin ses özelliğine uydurur. Öğreticinin bu durumda, bolca telâffuz alıştırmaları yaparak Almanca'nın bu özelliğini kavratmalıdır.

4.2 Yazım hatası: *Welche Tasche gehört mir?* → *Welche tasche gehört mir?*

Almanca'nın dil sistemi “Artikel”(Tr. Tanımlık) üzerine kuruludur ve “Artikel”i olan her isim büyük harfle yazılır. Buna göre, örnekteki ismin (‘Tasche’) bir tanımlığı (‘Die’) olduğu için büyük harfle yazılması gerekir. Bu özelliği yine ana dildeki kotlamasıyla karıştıran öğrenci bu kelimeyi küçük harfle (‘tasche’) yazacaktır. Çünkü Türkçenin dil sistemi Almancadan farklıdır ve sadece özel isimler büyük harfle yazılır. Öğretici bu durumda ilgili yapı özelliğini kapsayan alıştırmalar yaptırmalıdır.

4.3 Kelime seçiminde hata: *Wieviele Zigaretten rauchst du?* → *Wieviele Zigaretten trinkst du?*

örneğinde soru cümlesinin doğru kurulması yetmemekte; öğrenci “rauchen” fiilinin yapısı itibarıyla “sigara içmek” anlamına geldiğini bilmiyorsa, Türkçe kullanımı gibi düşünüp içilebilen her şey için kullanılan “içmek” (‘trinken’) fiilini kullanacaktır. O hâlde kelimelerin sadece sözlük anlamı değil, cümle bağlamında fiilin hangi cümle ögesiyle etkileşime girdiği de verilmelidir.

4.4 Yapı bilgisinde hata: *Wie alt sind die Kunstwerke?* → *Wie alt ist die Kunstwerke?*

³ Bu bölümde yer alan örneklerden ilki doğru, diğeri ise hatalı kullanımdır.

örneğinde öğrenci cümlenin çoğul olan ‘sind die Kunstwerke’ bölümünü yine Türk dili sistemi paralelinde düşünmüştür; çünkü Türkçede tanımlık (‘Artikel’) sistemi yoktur ve çoğul takısı (/ -ler/) isme getirildiğinde çokluk anlamı katarken, bu ek fiile getirildiğinde üçüncü çoğul kişi eki anlamındadır (Örn.: Bahçede top oynuyor**lar**: oynuyor – fiil, /-lar/ – üçüncü çoğul kişi eki). Öğrenci Almancadaki “çoğul ‘die’”yi cümle içinde tanısa da, fiili tekil yaparak ‘ist die Kunstwerke’ → ‘sanat eser – **ler** – i’ şeklinde kurup, yapıyı ana diline uydurmuştur.

4.5 *Söz dizimi bilgisinde hata: Warum kommst du nicht pünktlich? Warum pünktlich kommst nicht du?*

Bu tür hatalar da her iki dildeki farklı söz dizimi düzeninden kaynaklanır. Almanca söz dizimi Subjekt – Verb – Objekt (Tr. Özne – Fiil – Tümluç), Türkçenin söz dizimi ise Özne – Tümluç – Yüklem biçimindedir. Dolayısıyla öğrenci Almanca cümleyi de bu düzende kurarak hata yapabilir.

4.6 *Sosyodilbilimsel ve sosyokültürel hata: Welche ist deine **Tante**? → (Senin) teyzen/halan hangisi?*

örneğinde görüldüğü gibi, Almancadaki “Tante” kelimesi Türkçede hem ‘annenin kız kardeşi’ anlamına gelen “teyze”, hem de babanın kız kardeşi anlamını içeren “hala” kelimeleriyle karşılanabilir. Almancada ise böyle bir kavram ayrımı yoktur. Bu nedenle öğrenciye ‘Welche ist deine Tante?’ sorusu yöneltildiğinde ‘Tante’ ile ‘teyze’ mi yoksa ‘hala’ mı kastedildiğini anlamakta zorluk çekebilir. O hâlde her iki dilin sosyo–kültürel boyutu da derslerde ele alınmalıdır.

4.7 *Edimbilimsel hata: Was **hast** du lieber? → Was **hast** du besser?*

örneği günlük dilde kullanılan, kişinin hobilerine yönelik derecelendirme yapan bir yapıdır. Burada Almanca öğrenmeye yeni başlamış bir öğrenci ‘lieber’ yerine ‘besser’ derecelendirmesini kullanarak hata yapabilir. Çünkü, derecelendirilen kelimeyle birlikte kullanılan fiilin de dikkate alınması gerekir. Buna göre ‘haben/besser’ değil, ‘finden/besser’ ikilisi kullanılmalıydı: “Was **findest** du **besser**?” doğru kullanımdır.

2. SONUÇ

Sonuç olarak Almanca öğretiminde, Almanca ve Türkçenin farklı dil ailelerine ait olmaları, dolayısıyla farklı ses, biçim ve söz dizimi özellikleri sergilemeleri, öğretimde ve öğrenimde dikkate alınması gereken en önemli unsurdur. O hâlde, sadece ana dili

veya sadece yabancı dili iyi bilmek yetmiyor. Yapılan açıklamalar da gösteriyor ki, dilin kendinden önce mantığını kavramak gerekiyor. Dil ait olduğu ulusun kültürünü, yaşam tarzını, hayata bakışını, sosyo – ekonomik durumunu yansıtır. Bu nedenle, yabancı dil öğreticisi dili bu yansımalarla birlikte vermeli, öğretimin verimli olması için derste gerekli ortamı sağlayarak, öğrenciye yabancı dilde dört temel beceriyi kazandırmalıdır.

KAYNAKLAR

- Beserek, A., 1991, Türkçede Cümle Yapısı. M.E.B Yayınları. İstanbul.
- Bozkurt, F., 2000, Türkiye Türkçesi, 2. Baskı. Hatiboğlu Yayınları. Ankara.
- Engel, U., 1988, Deutsche Grammatik. Groos Verlag. Heidelberg.
- Erben, J., 1980, Deutsche Grammatik, 12. Auflage. Max Hueber Verlag. München.
- Gencan, T. N., 1979, Dilbilgisi, 4. Baskı. TDK Yayınları. Ankara.
- Hatiboğlu, V., 1972, Türkçenin Sözdizimi. TDK Yayınları. Ankara.
- Helbig, G. and Buscha, J. 1998., Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht, 18. Auflage. Langenscheidt Verlag. Leipzig.
- Kanat, H., 1992, Türkçe Dil Bilgisi, Ortaokul ve Lise Sınıfları İçin. Anadolu Matbaası. İstanbul.
- Savran, T., 1995, ÖSS – ÖYS Türkçe. Konu Anlatımlı, Çözümlü Örnekler, Konu Testleri. ABC Yayınları. Ankara.
- Vardar, B., 1998, Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, 2. Basım. ABC Yayınları. İstanbul.
- Volmert, J., (Hrsg.) 2000, Grundkurs Sprachwissenschaft, 4. Auflage. Fink Verlag. München.